

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 3

Рівне – 2014

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 3. – Рівне: Видавництво ТзОВ «Дока центр», 2014. – 182 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович — академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка;

Ямницький Вадим Маркович — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна — доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету;

Литвиненко Світлана Анатоліївна — доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович — доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна — доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробійов Анатолій Миколайович — кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна — кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна — кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна — кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 28.11. 2014 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р.**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Ст.Бандери, 20, e-mail: dokacentr@mail.ru.

спеціалістів в отрасли психологии в рамках современного высшего образования, выделены условия эффективного профессионального становления специалистов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, практические и интерактивные методы обучения, студенты-психологи, активное социально-психологическое обучение, личностное развитие.

Summary. The article analyzes the conceptual theoretical approaches to the study of professional training of psychologists, the features of the system of practical preparation of future specialists are exposed in industry of psychology within the framework of modern higher education, there are determined the conditions of effective professional formation of specialists.

Key words: professional preparation, practical and interactive teaching methods, students psychologists, active socio-psychological study, personal development.

УДК 159.942:159.925

О.О. ЄФІМЕЦЬ, О.О. ДЕМЧУК

ДО ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ

Резюме. У статті розглянуто проблему визначення сутності емоцій та на цій основі – трактування емоційного інтелекту. Проведений аналіз теоретичних позицій щодо проблеми емоційного інтелекту. Вказано на перспективність вивчення впливу емоційного інтелекту на ефективність діяльності, зокрема навчальної діяльності студентів-психологів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: особистість, емоційний інтелект, емоційна компетентність, емпатія, студенти-психологи.

Постановка наукової проблеми. З урахування сучасних наукових досліджень емоційний інтелект як предмет соціально-психологічного дослідження є відносно новим, маловивченим феноменом. На даний момент існують різні підходи до розуміння суті і структури емоційного інтелекту однак єдина узгоджена теорія емоційного інтелекту не розроблена. Проте, необхідність вивчення емоційного інтелекту диктується запитамі практики, полягає у визначенні факторів, що впливають на ефективність професійної діяльності і соціально-психологічної адаптації особистості.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що емоційний інтелект є однією з головних складових у досягненні особистістю успіху в особистому житті та професійній діяльності.

У сучасному суспільстві проблема розуміння і прояву емоцій стоїть досить гостро, оскільки в ньому штучно насаджується культ раціонального ставлення до життя як еталону, в якому немає місця емоціям. Відомо, що заборона емоцій веде до їх витіснення із свідомості людини. В свою чергу, неможливість психологічної переробки емоцій сприяє розростанню їх фізіологічного компоненту, що призводить до неврозів. З особливою силою і чіткістю емоційні проблеми проявляються у людей з низьким рівнем самоконтролю. Звільнившись з-під контролю свідомості, емоції перешкоджають здійсненню намірів, порушують міжособистісні стосунки, не дозволяють належним чином виконувати службові і сімейні обов'язки, утруднюють відпочинок, погіршують здоров'я.

Кожна людина народжується з обов'язковим потенціалом емоційної чутливості, емоційної пам'яті, емоційної обробки та емоційного навчання. Ці чотири вроджені компоненти формують серцевину емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект, наприклад, Дж. Майєр[6] і П. Селовей визначають як здатність людини сприймати, виражати і розуміти емоції та управляти ними. Вчені доводять, що емоційно інтелектуальні люди відзначаються високим ступенем самосвідомості, вони справляються з життям, не дозволяючи своїм емоціям шкодити їм через депресію, тривожність чи гнів, намагаючись досягти довгострокової винагороди, можуть відкласти одержання винагороди зараз, не діють імпульсивно, орієнтуючись на ситуативні успіхи. Вони, як правило, емпатійні. Ця їхня здатність дозволяє їм читати емоції оточуючих і вміло реагувати на них, вони знають, що сказати другу, у якого горе, як підбадьорити колегу, як розв'язати конфлікт та інше.

Д. Бек [3] зазначає, що емоції знаходяться в центрі уваги когнітивних процесів (когнітивної терапії), бо вони допомагають людині звільнитися від симптомів дисфункційного мислення і тим самим покращити емоційний стан.

А. Петровський доводить, що емоційно високоінтелектуальні члени групи здатні будувати стосунки на високому рівні розвитку, тому що завдяки цій їхній здатності створюються умови для формування внутрігрупових норм таких, як: не ухилятися від відповідальності; не перекладати вину на іншу особу; не приписувати собі успіх, знижуючи значущість роботи інших для його досягнення; не шукати пояснення недоліків в роботі об'єктивними обставинами та інше, чого не можна домогтися з членами групи, у яких низький рівень розвитку емоційного інтелекту.

Л. Бурлачук, М. Жидко, О. Кочарян, досліджуючи проблеми психотерапії, вказують на пряму залежність і взаємообумовленість когнітивних, емоційних і поведінкових процесів: порушені когнітивні процеси супроводжуються емоційними і поведінковими проблемами, а емоційна неврівноваженість людини заважає правильному протіканню когнітивних процесів.

Дж. Майєр[6] і його колеги підкреслили різницю між двома основними моделями емоційного інтелекту. Модель здібностей – це уявлення про емоційний інтелект як про перетин емоцій і пізнання. Змішана модель висуває поняття емоційного інтелекту (EQ) як поєднання розумових і особистісних рис, притаманних кожній конкретній особі.

Прихильник змішаної моделі Р. Бар-Он визначає емоційний інтелект як всі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині можливість успішно вирішувати будь-які життєві ситуації: пізнання власної особистості, навички міжособистісного спілкування, здатність до адаптації, управління стресовими ситуаціями, переважаючий настрій. Запропонована модель об'єднує знання і навички, які визначають як розумові здібності (здатність вирішувати задачі), і те, що може бути охарактеризоване як особливості особистості. Це поєднання і породжує змішану модель.

Вихідна теорія, яку запропонували Дж. Майєр і П. Саловей, пов'язує емоційний інтелект з особистісними факторами – теплою і чуйною. Разом з тим, ці автори довели, що персональні фактори відмінні від рівня емоційного інтелекту. Вони визначають поняття емоційного інтелекту як здатність усвідомлювати сенс емоцій і використовувати ці знання, щоб виявити причини виникнення проблем і вирішити їх[6].

Згідно з концепцією Д. Гоулмена[5], EQ вираховується як сума показників семи здібностей: самоусвідомлення, самомотивування, стійкість до фрустрації, контроль за імпульсами, регуляція настрою, емпатія, оптимізм. Якщо IQ є предиктором академічної успішності, то рівень EQ дозволяє говорити про ймовірність життєвого успіху.

Г. Гарскова[4] вважає, що емоції відображають ставлення людини до різних сфер життя і самої себе, а інтелект служить для розуміння цього. Емоційний інтелект(за Г. Гарсковою) – це здатність розуміти відносини особистості, репрезентовані в емоціях, і управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу.

Мета статті - теоретично обґрунтувати та експериментально виявити засоби розвитку складових емоційного інтелекту у системі професійної підготовки юнаків.

Виклад основного матеріалу досліджень. Необхідність розвитку емоційного інтелекту студентів у процесі їх підготовки до професійної діяльності обумовлена необхідністю формування у кожного з них власної індивідуальності, свого «Я», яке передбачає рефлексію всього їх життя, вироблення критичного ставлення до способу свого життя. Саме емоційно-когнітивні процеси дають можливість особистості об'єктивно оцінювати саму себе, адекватно реагувати на різні життєві й професійні ситуації, спостерігати себе у світі власних почуттів, внутрішньо диференціювати «Я, що діє», «Я, що міркує», «Я, що оцінює».

Не дивлячись на те, що, як і кожна особливість людини, емоційний інтелект у певній мірі передбачений генетично і основа для повного використання цього потенціалу закладається у дитинстві, значна кількість необхідних здатностей, якостей людини може бути розвинена. Особливої важливості розвиток емоційного інтелекту починає набувати у студентському віці, оскільки саме в цей період відбувається активне емоційне ставлення особистості до себе та до інших, викликане навчальною діяльністю, відбувається процес удосконалення самосвідомості, здатність до рефлексії і децентралізації (уміння стати на позицію одногрупника чи викладача, враховувати їх потреби, почуття). Студентський період життя відрізняється високою сенситивністю і гнучкістю усіх психічних процесів, а також глибоким інтересом до свого внутрішнього світу.

Процес розвитку емоційного інтелекту має свої особливості у кожному віковий період життя, проте основні структурні елементи емоційного інтелекту починають розвиватися у молодшому шкільному віці і з віком у дитини не зникають, а удосконалюються упродовж всього шкільного навчання і особливого значення набувають у процесі професійної підготовки, щоб у професійній діяльності бути здатним організувати позитивне спілкування з новими людьми у нових соціальних умовах, включатися у різні соціальні зв'язки у процесі практичної діяльності з людьми різного віку, майнового та соціального стану[2].

Розвиток емоційного інтелекту у студентський період не просто важливий і бажаний, для цього є об'єктивні спонукальні фактори, доводять Н. Коврига і Е. Носенко і називають серед них такі.

Перший фактор полягає в тому, що в останнє десятиліття значно вдосконалився інструментарій вивчення емоцій завдяки розробці інноваційних методів дослідження, впровадженню методів резонансної томографії мозку та інше. Дослідники емоційного інтелекту уже навчилися розпізнавати переживання певних почуттів людиною, її уявлень, мрій; визначати, наскільки ці почуття викликають сльози, гнів або радість. Розуміння нейрофізіологічних механізмів функціонування емоцій дає можливість сконцентрувати увагу на виявленні нових засобів для подолання емоційних криз людини чи всього людства. Дослідники цієї проблеми зауважують, що останнім часом місце почуттів у ментальному житті людини значно применшувалося вченими, залишаючи емоції значною мірою «недослідженим компонентом» у науковій психології. Вони вважають, що нині психологія має змогу досить авторитетно відповісти на складні запитання щодо появи емоцій та можливих форм їх свідомого регулювання.

Другий фактор полягає в тому, що у вітчизняній психології уже існують певні теоретичні основи вивчення складної детермінації психічної діяльності людини, на які спиралися і спираються дослідники проблеми емоційного інтелекту. Серед них, зокрема, такі, як: К. Абульханова-Славська[1], Б. Ананьев, О. Асмолов, Ф. Василюк, Л. Виготський, В. Вілюнас, Д. Леонтьєв, О. Леонтьєв, С. Рубінштейна інші. На основі цих матеріалів є можливість конкретизувати стан вивчення емоційного інтелекту і механізмів його розвитку, хоч слід зазначити, що існуючі тести визначення рівня розвитку емоційного інтелекту недосконалі. Є

потреба у розробці більш удосконалених методик дослідження цього феномену.

Отже, об'єктивні спонукальні фактори є, також є можливість розвивати емоційний інтелект у шкільний та студентський періоди життя особистості, хоча і існує ряд протиріч, які необхідно розв'язати у студентський період, коли відбувається уже усвідомлене соціальне і професійне становлення особистості. Разом з тим, аналіз досліджень проблеми розвитку емоційного інтелекту, а також матеріали науково-практичних конференцій, проведених останнім часом з цієї проблеми, дозволяють констатувати наявність ряду протиріч, які потрібно долати практичним працівникам у кожному конкретному випадку. Найбільш серйозними є протиріччя:

- між високим рівнем інтелекту і низькими показниками успішності людини у житті, у професійній діяльності;
- між усталеним традиційним трактуванням значущості інтелектуальних можливостей людини і недооцінкою значущості її емоційного стану;
- між об'єктивною необхідністю розвитку емоційного інтелекту і переважанням суб'єкт-об'єктної орієнтації у взаємодії учасників цього процесу;
- між зовнішньою оцінкою значущості емоцій у прийнятті конструктивних рішень і самооцінкою цієї значущості;
- між емоційним станом людини та її здатністю до прийняття обґрунтованих рішень;
- між високим рівнем інтелектуального розвитку і нездатністю адаптуватися до нових умов у конкретному мікросоціумі;
- між зростаючою потребою підвищення рівня розвитку емоційного інтелекту і недостатньою розробленістю механізмів і технологій здійснення цього процесу;
- між усвідомленням необхідності розвивати емоційний інтелект студентів і відсутністю належної уваги учасників освітньо-виховного процесу у ВНЗ до його розвитку у студентів.

Подолання вище означених протиріч завдяки підвищенню значущості емоційного інтелекту не тільки позитивно впливає на життєдіяльність людини взагалі і її професійну діяльність, зокрема, її взаємодію з іншими людьми у суспільстві, але й збагатить психологічну науку новими ідеями, підходами у подальшій розробці проблеми розвитку емоційного інтелекту як суттєвої складової становлення особистості XXI століття. Проте це істотно залежить не тільки від наявності об'єктивних факторів, а й від створення психологічних умов в освітньому закладі, наявності методичного забезпечення (механізмів, методичних матеріалів, технологій, діагностик та інше), готовності учасників освітнього процесу до здійснення цієї роботи[2].

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Емоційний інтелект - здатність ефективно розбиратися в емоційній сфері людського життя: розуміти емоції і емоційні відносини, використовувати свої емоції для вирішення завдань, пов'язаних з відносинами і мотивацією.

Емоційний інтелект є головною складовою у досягненні максимального відчуття щастя та успішної самореалізації. EQ є незамінним чинником, що активізує і підносить нашу розумову вправність; тобто, коли людина визнає свої почуття і керується ними в конструктивний спосіб, то це збільшує інтелектуальні сили особистості.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні зв'язку між складовими емоційного інтелекту та стабільністю статусу особистості у групі, у системі комунікативних, інтерактивних і перцептивних впливів.

Список використаних джерел:

1. Абульханова-Славская К.А. Личность в процессе деятельности и общения / К.А. Абульханова-Славская // Психология личности. – Самара, 1999. – Т. 2: Хрестоматия. – С. 301–331.
2. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект: исследование феномена / И.Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2006. – № 3. – С. 78–86.
3. Бек Д.С. Когнитивная терапия: полное руководство / Д.С. Бек. – М.: Вильямс, 2006. – 400 с.
4. Гарскова Г.Г. Введение понятия «эмоциональный интеллект» в психологию-теорию / Г.Г. Гарскова // Ананьевские чтения – 99 : тезисы науч.-практ. конф. – СПб., 1999. – С. 25–26.
5. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман ; [пер. с англ. А.П. Исаевой]. – М.: АСТ : АСТ МОСКВА : ХРАНИТЕЛЬ, 2008. – 478 с.
6. Mayer J. D. Emotional Intelligence meets traditional standards for an intelligence / J. D. Mayer, D. R. Caruso, P. Salovey // Intelligence. – 1999. – V. 27. – P. 267–298.

Резюме. В статті розглянуто проблему визначення сутності емоцій і на цій основі - трактування емоційного інтелекту. Проведений аналіз теоретических позицій по проблемі емоційного інтелекту. Указано на перспективність изучения впливу емоційного інтелекту на ефективність діяльності, в частині навчальної діяльності студентів-психологів вищих навчальних закладів.

Ключевые слова: личность, эмоциональный интеллект, эмоциональная компетентность, эмпатия, студенты-психологи.

Summary. The article considers the problem of determining the nature of emotions and on this basis - the interpretation of emotional intellect. The analysis a theoretical positions of the problem of emotional intellect. Specified on the prospects of studying the influence of emotional intellect on the effectiveness of particular learning activities of students - psychologists universities.

Key words: personality, emotional intellect, emotional competence, empathy, students-psychologists.

З М І С Т

Передмова	3
Павелків Р.В. Місце просоціальної поведінки у формуванні моральних цінностей особистості	4
Литвиненко С.А. Ігротерапія як метод психологічної допомоги дітям і підліткам.....	8
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Актуальні проблеми практики супервізії у професійній підготовці майбутніх психологів	11
Петренко О.Б. Діяльність педагога зі збереження психічного здоров'я дитини: актуалізація ідей Василя Сухомлинського.....	14
Артемова О.І. Розвиток креативного потенціалу майбутніх практичних психологів в процесі професійної підготовки.....	19
Артимовець А.П., Литвиненко С.А. Теоретичний аналіз проблеми творчого мислення.....	22
Бабак К.В. Професійний розвиток особистості у практиці діяльності психологічної служби.....	25
Борейчук І.О., Свінтозельська І.В. Психологічна готовність вчителя як компонент регуляції взаємин між учнями.....	28
Бурдова М.В., Ямницький В.М. Проблема страху смерті у похилому віці.....	31
Бучко В.Б. Психологічна допомога у розв'язуванні конфліктів шляхом переговорів.....	34
Воробйов А.М. Психолого-соціальні концепти внутрішнього конфлікту в учнівській молоді.....	38
Гаврилець Ю. Д., Тукаєв С. В., Різун В. В., Макаруч М. Ю. Закономірності психоемоційного впливу телевізійних новин на молоду студентську аудиторію	42
Главінська О.Д. Аналіз психологічної суверенності як феномену особистісного стилю	46
Демчук О.О., Хупавцева Н.О. Метод проектів як засіб активізації діяльності студентів-психологів.....	48
Демянюк О.Б. Образ світу в контексті проблеми буття людини і її відношення зі світом	51
Донченко О.С. Креативність в контексті педагогічної творчості вихователя дошкільного навчального закладу.....	55
Дружиніна І.А. Проблема професійної підготовки студентів-психологів: теоретико-прикладний аспект.....	59
Єфимець О.О., Демчук О.О. До проблеми емоційного інтелекту студентів	62
Івашкевич Е.З., Михальчук Н.О. Сенситивність та соціальна уява в структурі соціального інтелекту майбутнього психолога.....	65
Козачок К.В., Романюк В.Л. Особливості післяопераційного стресу у пацієнтів із захворюванням жовчних шляхів в умовах хірургічного відділення	68
Кондратюк А.Ю., Литвиненко С.А. Гендерні відмінності самореалізації особистості в юнацькому віці	73
Корчакова Н.В. Ранні витоки про соціальності.....	75
Крюкова Л.В. Вплив емоційних чинників на соціально-психологічну адаптованість молодших школярів.....	80
Кулаков Р.С. Психологічний аналіз самооцінки та рівня домагань у структурі професійного самовизначення старшокласників	83
Кулакова Л.М. Психологічні аспекти дослідження почуття власної гідності у молодшому шкільному віці.....	87
Макаруч М.Ю., Федорчук С.В., Чікіна Л.В., Трушина В.А. Зв'язки ефективності виконання вправ на уявну ротацію з короткочасною пам'яттю у жінок	90
Макаруч М.Ю., Федорчук С.В., Чікіна Л.В., Трушина В.А. Успішність уявної ротації простих і складних геометричних об'єктів у жінок і чоловіків із різним рівнем інтелекту.....	93
Мамчук Л.П., Ямницький В.М. Творчість та творчі здібності особистості у сучасній психології.....	96
Марчук Ю.С., Созонюк О.С. Психологія розвитку професійного мислення у майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	100
Мельник А.М. Аналіз психологічних механізмів зниження тривожності студентів коледжу через призму соціальних агентів: сім'ю, освіту та соціум.....	102
Мичко М.В., Ямницький В.М. Вплив соціального страху на формування особистості в юнацькому віці.....	105
Назаревич В.В. Формування соціальної ідентичності в гандикапних клієнтів у процесі психологічного супроводу ...	109
Новік Л.О. Психологічні основи формування іміджу у студентів-психологів у процесі фахової підготовки.....	112
Ногачевська І.О. Потенціал бібліотерапії у психотерапевтичній допомозі молоді	115
Озарчук О.І., Назарець Л.М. Психологічні основи профілактики суїцидальної поведінки у підлітковому віці.....	118
Осипчук О.П. Особливості розуміння моральних аспектів ситуації у молодшому шкільному віці	120
Павелків В.Р., Панасюк В.М. Теоретико-методологічна характеристика девіацій молодіжного середовища	124
Рудюк О.В. Верифікація концепту «психологічне здоров'я» у площині аналізу подолання кризи втрати роботи у безробітних	127
Семенюк О.А., Безлюдна В.І. Розвиток та корекція емоційної готовності дітей до шкільного навчання	131
Смалько Ф.В., Ямницький В.М. Сучасні аспекти вивчення поведінкової та вербальної агресії	135
Созонюк О.С. Розвиток готовності майбутніх психологів до особистісно зорієнтованого спілкування.....	138
Ставицька О.Г., Шиманська Ю.Ю. Особливості застосування методів психологічного впливу на особистість у професійній діяльності слідчого	141
Степанчук І.А., Литвиненко С.А. Психологічні особливості розвитку смислової сфери особистості в юнацькому віці	144

Стернійчук М.Ю., Литвиненко С.А. Психологічні особливості впливу батьківських фігур на становлення ідентичності доньки	147
Сторож О.В. Технологія розвитку творчої соціалізації старшокласників	150
Сушинська Т.С. Особливості довільної невербальної експресії дітей з різними типами образу "Я"	154
Федоренко Р.П. Вплив фінансової незалежності жінки на сексуальні взаємини	158
Федюк Т.М., Безлюдна В.І. Психологічні особливості соціалізації дітей з вадами слуху	161
Шевчик О.М., Немеш О.М. Психологічні особливості тривожності у старшокласників.....	163
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у молодших школярів в процесі адаптації.....	166
Ямницький О.В. Розвиток психологічної науки та професійної підготовки психологів у Фінляндії	170
Яцюк Г.В. Розвиток когнітивно-мотиваційних основ інтимної сфери людини	173
Відомості про авторів	176

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 3

Заснований у 2013 р.

Редактор збірника **Павелків Р.В.**

Відповідальний за підготовку збірника до видання **Воробйов А.М.**

Технічний редактор **Суходольський В.І.**

Комп'ютерна верстка **Суходольський В.І.**

Здано до набору 04.12.2014 р. Підписано до друку 10.12.2014 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 23,4. Наклад 100 прим.

Адреса: 33028 м. Рівне, вул. Ст.Бандери, 20
e-mail: dokacentr@mail.ru

Видавництво ТЗОВ «Дока центр»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
Серія РВ № 54 від 09.09.2011.

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 3. – Рівне:
Видавництво ТЗОВ «Дока центр», 2014. – 182 с.**

ISBN 978-966-2695-01-4

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної науки.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, психологів закладів освіти, практикуючих психологів, вчителів та керівників закладів освіти, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 159.9

ББК 88